

Hatodik díjazott

FEKETE GYULA
felelősségtudata és jövő-építő közírói tevékenysége
MAGYAR ÖRÖKSÉG

Fekete Gyula köszöntése

A magyar irodalom története mindig szorosabban összefonódott a történelemmel, mint a nyugati irodalmak, mert nálunk mindenekelőtt erkölcsi kérdés volt az írói azonosulás a közösség sorsával, ez a sors pedig már századok óta pusztulás és megmaradás határán jelölte ki a nemzet útját. Ezen a keskeny úton az író sem távolodhatott messze attól a nyelvi, kulturális, történelmi közösségtől, amelynek akarva-akaratlan maga is része volt. Nemzeti irodalom nekünk ezért jelentette mindig a politizáló irodalmat is, vagyis a nemzeti elkötelezettség és az állásfoglalás irodalmát.

Akik 1945 táján vagy azt követően indultak irodalmi munkásságukkal, örökségül kapták ezt az elkötelezettséget szinte a teljes magyar irodalom addigi terméséből. Legtöbben – köztük Fekete Gyula is – a népi mozgalom eszméi, nép és nemzet sorskérdései iránt fogékony szellemén, erkölcsén nevelkedtek. Kaptak ehhez egy akkor még valóságosnak tűnő lehetőséget is a történelemtől 1945-ben: lehet végre demokratikus magyar társadalmat teremteni, felemelkedhet végre a magyar parasztság, válhat méltóképpen történelemformáló erővé. Gondolom, Fekete Gyula is ilyesféle reményekkel indult a Nemzeti Parasztpártban és szerkesztőként az *Északi Szabad Szó*-nál. A történelmi reménysugár azonban hamar elenyészett, demokrácia helyett moszkovita klikk-diktatúra jött, szabadság helyett ávós terror, a parasztság felemelkedése helyett példátlan, erőszakos elnyomórítás és megalázás. Nagy társadalmi átalakítás volt, és ebbe a magyar társadalom valamennyi számottevő rétege – így vagy úgy – belerokkant. Tehetett-e az író ez ellen bármit is? Látszólag nem. Mégis, a belső ellenállás, majd a cselekvéshez vivő gondolkodás és szókimondás írói körökben érlelődött ezekben az években, s kezdte újraélesztő munkáját az Írószövetségben és a Petőfi-körben.

Fekete Gyula írói-közírói egyénisége is az ötvenes években, ilyen körülmények között érett meg. Ötvenhatban az Írószövetség titkáráként vállalt részt a forradalmi napok-hetek munkájában. Tíz hónapig volt letartóztatásban ezt követően. A bajban jó érzés lehetett számára, amikor a vallató tiszt – miután ő Petőfit emlegette – tudomására hozta, hogy az a bizonyos Petőfi, ha élne, ugyancsak itt ülhetne a vallató székek egyikében, a letartóztatott forradalmárok között. Íme a magyar irodalom vitathatatlan folytonossága!

Csoda-e, hogy – beszámítva persze az írói alkat adottságait is – néhány közismert szépirodalmi mű – mint például *Az orvos halála* – mellett, Fekete Gyula gazdag életművéből mégis elsősorban az esszé, az írói publicisztika értékei rögzültek a köztudatban? Úgy hiszem, ezt maga az író sem bánja. Írói jellemét, szellemi vita- és harckészségét alighanem így teljesíthette ki leginkább a magyarság hasznára: többek között az *Éljünk magunkak?* szociográfiája, az *Egy kerty tenger jegyzetei*, a *Sarkcsillag* esszéi, a *Tengercsepp* aforizmái, a *Gondolkozzunk magyarok!* vagy a *Véreim, magyar kannibálok!* vitairatai által. Kinek a neve juthatna eszünkbe azonnal, ha nem Fekete Gyuláé, amikor a magyar népesedésügy vagy az egyre gazdagabban beáramló „kultúrmocsok” több évtizedes vitáira gondolunk? De emlékeznünk kellene arra is ez alkalommal, hogy Fekete Gyula hányszor maradt magára, hányszor hagyta magára az értelmiség is éppen a magyar életet leginkább, legmélyebben érintő harcában! Talán az volt ebben a folytonos küzdelemben a leginkább felemelő, hogy

nemcsak a hatalommal, de a társadalom közönyével és értetlenségével, gyakran fanyalgásával szemben is helyt kellett állnia. És senki és semmi sem téríthette el ettől a küzdelemtől, pedig írhatott volna szép meséket is, és kaphatott volna Kossuth-díjat. Megsértődhetett volna joggal ezerszer, de nem sértődött meg, legfeljebb aforizmái között rejtett el egy ironikus mondatot: "Vannak olyan kitűnőségek, akiket ahhoz, hogy kitűnjenek, nagyon sokszor ki kell tüntetni."

Fekete Gyula immár közel került a nyolcvanadik életéhez, de kitűnőségének oka igazán nem kitüntetéseknek a számában van. Sokkal inkább az írói és a közéleti életpálya korai és következetes összekapcsolásában, mindazokban az ügyekben, amelyek csakugyan a nemzet, a magyar nép sorskérdéseit jelentették az elmúlt fél évszázadban. Szenvedéllyel és meg nem alkuvó igazságérzettel tette a dolgát mindvégig, s volt cselekvően jelen a történelmi sorsfordulóknál a negyvenes, az ötvenes és a nyolcvanas-kilencvenes években egyaránt, javaslatokat tett, bírált, s ha kellett támadott is indulatosan, amikor a hatalom ostobaságaival, nemtörődomségével vagy éppen hazugsággal vagy árulással találta szemben magát. Jól tudta, hogy Magyarországon végképp nem lehet, nem szabad kisdéd játszadozásoknak vagy némelyek karriervágyának kitenni a politikát, mert itt élethalál harc olyik akkor is, amikor ezt a legtöbben észre sem veszik. Hogy jobban értsük nemzetébresztő szenvedélyét, zárjuk ezt a köszöntőt Fekete Gyula szavaival, ismét egyik aforizmáját idézve: „a macska elszunyókálhat az egérlyuknál, az egér nem”.

Bíró Zoltán
irodalomtörténész

Életrajz

Fekete Gyula (*1922. február 26., Mezőkeresztes) író. Egyetemi tanulmányait a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán folytatja. 1945-ben a Nemzeti Parasztpárt központjában dolgozik, Borsod megyében a földreform miniszteri biztosa, majd a párt észak-magyarországi titkára, az *Északi Szabad Szó* felelős szerkesztője, az Észak-magyarországi Szövetkezeti Központ ügyvezető igazgatója. 1947 és 1953 között a *Március Tizenötödike*, a *Szövetkezet*, majd a *Szabad Szó*, a *Világosság*, az *Esti Budapest* szerkesztője. 1949-ben belép a Magyar Dolgozók Pártjába. 1951-től ír novellákat, filmeket, verseket, drámát. 1956-ban az Írószövetség titkára, emiatt tíz hónapot tölt letartóztatásban. 1965-68: a *Budapest* szerkesztője, 1988-89: a *Hitel* munkatársa. 1981-89: az Írószövetség alelnöke, 1989-ig a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnökségi tagja, az Országos Családvédelmi Tanács társelnöke, az Olvasó Népert Mozgalom elnöke. 1988-1990: a Magyar Demokrata Fórum elnökségi tagja, 1990-91: a Magyar Néppárt elnöke, a Magyar Néppárt-Nemzeti Parasztpárt intézőbizottságának elnöke. 1992-: a Magyar Újságírók Közösségének elnökségi tagja, a Magyarok Világszövetsége elnökségének tagja, 1995-96-ban ügyvezető alelnöke. 1998-: a Százak Tanácsának ügyvezető elnöke. Kitüntetései: József Attila-díj (1953, 1963, 1973), SZOT-díj (1964), a Művészeti Alap irodalmi díja (1978). Főbb művei: *A kék sziget* (regény, 1961), *A fiatalasszony* (regény, 1959), *A falu szépe* (regény, 1961), *Az orvos halála* (regény, 1963), *A hű asszony meg a rossz nő* (regény, 1963), *Szerelmesek bolygója* (regény, 1963), *Ezeregyedik esztendő* (regény, 1965), *Csördülő* (regény, 1967), *Vallomások hajnalig* (regény), *Éljünk magunknak?* (szociográfia, 1972), *A fiú mag a katonák* (regény, 1972), *Egy korty tenger* (jegyzetek, 1974), *Triszex* (regény, 1975), *Mézeshetek* (regény, 1975), *Száz korty tenger* (jegyzetek, 1977), *Hiányzik egy férfi* (regény, 1981), *Elfogultságaim térképe* (esszé, 1981), *Sarkcsillag* (esszé, 1983), *Tengercsepp* (aforizmak, 1985), *Hogyan lettem író?* (elbeszélések, 1986), *Gondolkozzunk, magyarok!* (vitairatok, interjúk, 1989), *Süket a meztelen király* (vitacikkek, 1989), *Véreim, magyar kannibálok! Vádirat a jövő megrablásáról* (1992), *Madártávlat* (elbeszélések, 1993), *Különvélemény* (vitacikkek, 1993), *Csendes ellenforradalom* (vitairatok, 1994), *Esztendőre vagy kettőre* (gyermekversek, 1994), *Napló a történelemnek, 101 éjszaka* (1997), *Csőre töltött gondolat. 365 tengercsepp* (1998), *Fürdik a hal* (válogatott elbeszélések, 2001), *Világhódító bambaságok, téveszmék* (jegyzetek, 2001).